

# KRYZYSY WE WSPÓŁCZESNEJ EUROPIE I PRÓBY ICH PRZEZWYCIEŻENIA

---

WYBRANA PROBLEMATYKA

**pod redakcją naukową Krzysztofa Garczewskiego**

**Toruń 2017**

Recenzent:  
dr hab. Arkadiusz Czwołek

ISBN: 978-83-941877-8-1

Wydawca:  
Kolegium Jagiellońskie - Toruńska Szkoła Wyższa  
ul. Prosta 4  
87-100 Toruń

Objętość: 11 arkuszy wydawniczych

© Copyright by Editor and Authors

DTP  
Anna Garczewska

## SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI.....	3
Wstęp .....	4
Grzegorz Górski, Zmiany w konstrukcji budżetu Unii Europejskiej po Brexicie i w nowej perspektywie finansowej na lata 2021 – 2027 i ich konsekwencje dla samorządu terytorialnego .....	5
Magdalena Redo, Poziom opodatkowania oraz kondycja finansów publicznych w państwach Unii Europejskiej czynnikiem zagrażającym rozwojowi gospodarczemu w Europie.....	16
Elżbieta Sawa-Czajka, Europa, ale jaka?.....	42
Benon Gaziński, Od deklaracji Schumana po Traktaty Rzymskie. Czego uczą nas dzieje Unii Europejskiej?.....	55
Adam Paweł Olechowski, Wojny nowego typu zagrożeniem dla Europy.....	68
Vasyl Gulay, Internal political risks for the national security of states in the polystem crisis condition (the example of Ukraine).....	81
Wojciech Fabiszewski, Walka o swobodną żeglugę. Budowa kanału przez Mierzeję Wiślaną jako element walki politycznej z Federacją Rosyjską .....	98
Krystyna Joanna Świdzińska, Kryzysy energetyczne a bezpieczeństwo energetyczne.....	110
Adam Strzelecki, Bezpieczeństwo obywateli w systemie finansowym Rzeczypospolitej Polskiej.....	128
Patrycja Kinga Knast, Floriana Znanieckiego odpowiedź na kryzys kultury współczesnej.....	162
Andrzej Mielczarek, Sytuacje kryzysowe charakterystyczne dla okresu starości .....	173
Jacek Przybojewski, Ograniczenia konstytucyjnych wolności i praw jednostki w stanach nadzwyczajnych a standardy demokratycznego państwa prawnego.....	201

# Wstęp

Niniejsza książka została poświęcona wybranym aspektom kryzysów mających miejsce zarówno w Polsce jak i w innych państwach współczesnej Europy. Obecna sytuacja i procesy zachodzące na Starym Kontynencie skłaniają do pogłębionej refleksji zarówno na temat przyszłości Unii Europejskiej, świętującej w 2017 roku 60. rocznicę podpisania Traktatów Rzymskich, jak i całego kontynentu. We współczesnym europejskim dyskursie społeczno-politycznym dominują takie zagadnienia jak: problemy bezpieczeństwa w Europie Wschodniej, w tym konflikt zbrojny na Ukrainie, kryzys migracyjny i jego wpływ na sytuację społeczno-polityczną w Europie, Brexit, kryzysy energetyczne, kryzys przywództwa, kryzys wartości, stosunki transatlantyckie i globalne problemy bezpieczeństwa, bezpieczeństwo finansowe oraz kryzys w strefie euro. Powyższą tematykę można analizować zarówno z punktu widzenia UE jak i poszczególnych państw europejskich, w tym także Polski. Kryzys jako pojęcie wielowymiarowe, rozpatrywany jest na różnych płaszczyznach, m.in. społecznej, politycznej, ekonomicznej, prawnej czy kulturowej. Zaprezentowane w książce teksty odnoszą się kolejno do problematyki ogólnoeuropejskiej, sytuacji w różnych częściach Starego Kontynentu oraz Polski. Zostały w niej poruszone zagadnienia dotyczące m.in. takich kwestii jak: perspektywy budżetu UE po planowanym Brexicie, wpływ finansów publicznych UE na rozwój gospodarczy Europy, historia oraz przyszłość UE, wojny nowego typu zagrażające Europie, problemy bezpieczeństwa na Ukrainie, plany budowy kanału przez Mierzę Wiślaną, kryzysy energetyczne, kryzysy współczesnej kultury, kryzysy wieku starczego, konstytucyjne ograniczenia wolności oraz praw jednostki w stanach nadzwyczajnych. Niniejsza publikacja ma charakter interdyscyplinarny, a poszczególne jej części, dotyczące wybranych aspektów tego zjawiska, mogą stanowić jedynie zachętę do dalszych przemyśleń nad istotą współczesnych kryzysów oraz przyszłością Polski i całej Europy.

Krzysztof Garczewski

**Magdalena Redo \***

## **Poziom opodatkowania oraz kondycja finansów publicznych w państwach Unii Europejskiej czynnikiem zagrażającym rozwojowi gospodarczemu w Europie**

### **1. Wstęp**

Poziom danin publicznych w Europie należy do najwyższych na świecie. Największe są tu także długi publiczne, co razem wydaje się negatywnie oddziaływać na rynkowy koszt kapitału i dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania<sup>1</sup>, skłonność do inwestycji<sup>2</sup>, a w konsekwencji tempo wzrostu gospodarczego<sup>3</sup>. Zachęca to też do aktywniejszych działań w kierunku szeroko pojętej optymalizacji podatkowej, czego efektem jest problem wysokiej i rosnącej

---

\* Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

<sup>1</sup> Por. np. R. Faini, Fiscal policy and interest rates in Europe, „Economic Policy”, 2006, No. 21 (47), s. 443-489; K. Bernoth, J. von Hagen, L. Schuknecht, Sovereign risk premia in the European government bond market, „ECB Working Paper”, 2004, No. 369; K. Bernoth, G.B. Wolff, Fool the markets? Creative accounting, fiscal transparency and sovereign risk premia, „CESifo Working Paper”, May 2006, No. 1732; Baldacci E., Gupta S., Mati A., Is it (Still) Mostly Fiscal? Determinants of Sovereign Spreads in Emerging Markets, „IMF Working Paper”, November 2008, No. 259.

<sup>2</sup> Por. np. A. Alesina, S. Ardagna, R. Perotti, F. Schiantarelli, Fiscal policy, profits, and investment, „NBER Working Paper”, July 1999, No. 7207, DOI: 10.3386/w7207; O. Blanchard, R. Perotti, An empirical characterization of the dynamic effects of changes in government spending and taxes on output, „NBER Working Paper”, July 1999, No. 7269, DOI: 10.3386/w7269; A. Alesina, S. Ardagna, The design of fiscal adjustments, „NBER Working Paper”, September 2012, No. 18423, DOI: 10.3386/w18423.; K.H. Heppke-Falk, J. Tenhofen, G.B. Wolff, The macroeconomic effects of exogenous fiscal policy shocks in Germany: A disaggregated SVAR analysis, „Deutsche Bundesbank Discussion Paper. Economic Studies”, 2006, No. 41. czy W. Edelberg, M. Eichenbaum M., J.D.M Fisher., Understanding the effects of a shock to government purchases, „Review of Economic Dynamics”, January 1999, Vol. 2, Issue 1, DOI:10.1006/redo.1998.0036.

<sup>3</sup> C.M. Reinhart, K.S. Rogoff, Growth in a Time of Debt, „American Economic Review: Papers and Proceedings”, 2010, 100(2), s. 573-578, C.M. Reinhart, K.S. Rogoff, Debt and Growth Revisited, VoxEU.org, 11 August 2010; M.S. Kumar, J. Woo, Public Debt and Growth, „IMF Working Paper”, 2010, No. 10/174; S. Cecchetti, M. Mohanty, F. Zampolli, The real effects of debt, „BIS Working Paper”, 2011, No. 352; C. Checherita, P. Rother, The impact of high and growing government debt on economic growth an empirical investigation for the Euro Area, „ECB Working Paper”, 2010, No 1237.

luki w VAT<sup>4</sup> oraz CIT<sup>5</sup> w części państw UE (w tym w Polsce). Zwiększa to dodatkowo niestabilność po stronie dochodów publicznych w tych gospodarkach, co znajduje odzwierciedlenie w wycenie ich wiarygodności, a więc i kosztu kapitału, czyli poziomie przyszłych inwestycji, zdolności kredytowej podmiotów, poziomie konsumpcji czy tempie przyrastania długów, determinując już dziś wyższą w przyszłości premię za ryzyko i obniżając perspektywy inwestycyjne<sup>6</sup>.

Powyższe stawia pod znakiem zapytania przyszły rozwój gospodarczy w Europie, w szczególności w tych państwach, w których kryzys z 2008 r. odcisnął szczególne piętno na sytuacji finansów publicznych oraz w tych o niższej wiarygodności. Ogranicza to więc możliwości nadrobienia dystansu rozwojowego słabszym gospodarkom jak Polska. Jak się bowiem wskazuje w literaturze, o skutkach sytuacji w finansach państwa i względnie wysokiego długu publicznego dla wzrostu gospodarczego, rozstrzyga dziś zaufanie rynków i wiara podmiotów gospodarczych w zdolność gospodarki do osiągnięcia odpowiednio wysokiego tempa wzrostu gospodarczego, tj. takiego, który pozwala na obsługę wysokiego i/lub rosnącego zadłużenia, bez wzmaganie ryzyka inwestycyjnego oraz niestabilności i bez ograniczania perspektyw rozwojowych<sup>7</sup>. W tej sytuacji ostrzeżenia MFW prognozujące niski wzrost gospodarczy w państwach, które nie zredukują swych wysokich długów publicznych<sup>8</sup>, wydają się odnosić tylko do gospodarek o silnym uzależnieniu od zewnętrznego finansowania i niestabilizowanej wiarygodności<sup>9,10</sup>. Co oznacza, że najwyższą cenę za swe długi publiczne zapłacą jak zwykle mniej

---

<sup>4</sup> European Commission, Study and Reports on the VAT Gap in the EU-28 Member States: 2016 Final Report, August 2016; G. Poniatowski, Problem nieściągalności VAT w Polsce pod lupą, „Zeszyty mBank – CASE”, 2016, Nr 142.

<sup>5</sup> D. Gajewski, Luka podatkowa CIT może zachwiać stabilnością państwa, 11 marca 2017, money.pl (dostęp 11.07.2017).

<sup>6</sup> M. Redo, Problem luki w VAT w Polsce na tle państw Unii Europejskiej jako zagrożenie dla bezpieczeństwa finansowego państwa (w druku).

<sup>7</sup> Cochrane J.H., Inflation and Debt, „National Affairs”, 2011, 9, s. 56-78, J.H. Cochrane, Understanding policy in the great recession: Some unpleasant fiscal arithmetic, „European Economic Review”, 2011, 55(1), s. 2-30.

<sup>8</sup> IMF, High Government Debt Threatens Growth Prospects, „IMF Survey”, 2013, January 8.

<sup>9</sup> M. Redo, Economic growth in a time of even higher public debt in the European Union countries in the years of 2001-2015 (w druku).

<sup>10</sup> M. Redo, P. Siemiątkowski, Zewnętrzne bezpieczeństwo finansowe państwa, Toruń 2017.

stabilne z natury gospodarki rozwijające się – zarówno w postaci droższego kapitału, jak i wolniejszym tempem podnoszenia poziomu zamożności. Stąd też w przypadku gospodarek cieszących się wysokim zaufaniem inwestorów, słuszną wydaje się teza, że największym zagrożeniem dla ich wzrostu gospodarczego jest zbyt mało ekspansywna polityka fiskalna napędzana obawami o wzrost deficytu i długu publicznego<sup>11</sup>, zwłaszcza w środowisku pokryzysowych wyjątkowo niskich stóp procentowych i luzowania ilościowego, kiedy ekspansja fiskalna już od prawie dekady wydaje się w przypadku najbardziej wiarygodnych gospodarek samofinansować<sup>12</sup>.

Celem opracowania jest analiza zróżnicowania poziomu głównych obciążeń fiskalnych oraz porównanie ogółu dochodów i wydatków publicznych<sup>13</sup> (general government) w relacji do PKB w państwach Unii Europejskiej i zestawienie ich z danymi dla innych regionów świata i wybranych państw spoza Europy. Następnie na podstawie studium literaturowego oraz przeprowadzonej analizy stopnia (nie)zrównoważenia budżetów państwa i przyrostu długu publicznego w latach 2000-2015, wykorzystując metodę wnioskowania indukcyjnego, dokonano próby wskazania zagrożeń związanych z kondycją finansów publicznych w państwach Unii Europejskiej oraz ich zakresem ingerencji w gospodarkę (mierzonym relacją dochodów i wydatków publicznych do PKB) dla przyszłego tempa rozwoju gospodarczego w Europie.

---

<sup>11</sup> J. Irons, J. Bivens, Government Debt and Economic Growth, „EPI Briefing Paper”, 2010, No 271.

<sup>12</sup> Por. B.J. DeLong, L.H. Summers, Fiscal Policy in a Depressed Economy, „Brookings Papers on Economic Activity”, 2012, s. 233-297; Krugman P., Self-defeating Austerity, „New York Times”, 2011, July 7.

<sup>13</sup> Na potrzeby niniejszego opracowania określenia dochodów i wydatków publicznych oraz długu publicznego używane są zamiennie z pojęciami dochodów i wydatków oraz długu sektora general government, które to wielkości wykorzystano w analizie danych statystycznych. Analogicznie zamiennie używane jest określenie salda general government i salda budżetu państwa.

## **2. Porównanie stawek podatków państwowych w państwach Unii Europejskiej i wybranych innych regionach świata**

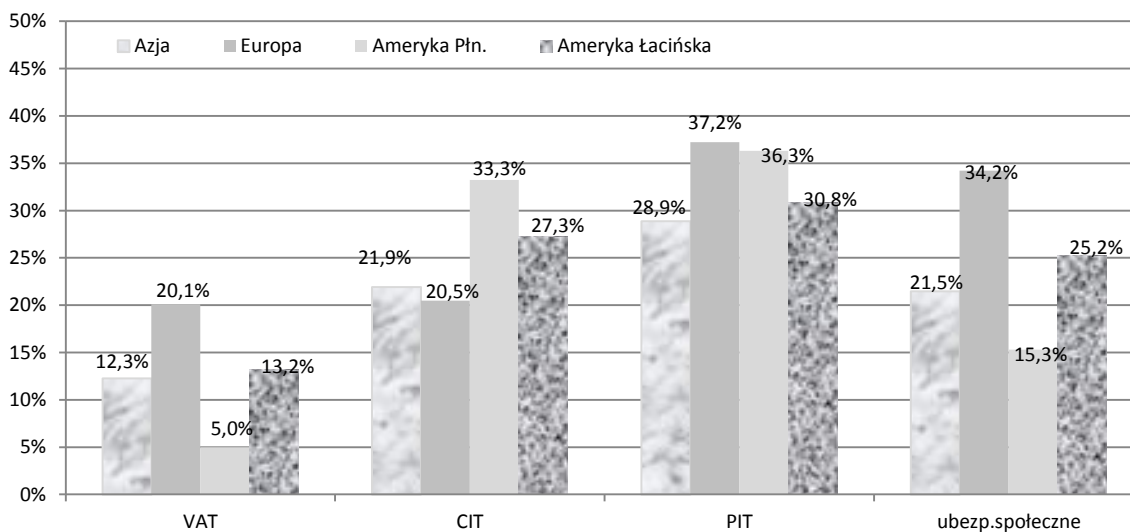
Europa to kontynent o najwyższej ingerencji sektora finansów publicznych w gospodarkę, a więc najwyższych podatkach i wydatkach publicznych w relacji do PKB. Dotyczy to w szczególności podatków pośrednich oraz składek na ubezpieczenia społeczne (rys. 1), co bezpośrednio odczuwa zwykły obywatel, którego wynagrodzenie nie dość, że obciążone jest znacznie wyższymi składkami na ubezpieczenia społeczne (średnio ponad dwukrotnie wyższymi niż w państwach Ameryki Północnej, o 60% wyższymi niż w Azji i o ponad 1/3 wyższymi niż w Ameryce Łacińskiej), to dodatkowo posiada niższą siłę nabywczą z uwagi na wysoki podatek VAT – średnio o ponad połowę wyższy niż w państwach Azji i Ameryki Łacińskiej oraz minimum dwukrotnie wyższy niż opodatkowanie pośrednie w USA i Kanadzie<sup>14</sup>.

---

<sup>14</sup> W USA zamiast podatku VAT obowiązuje stanowy podatek obrotowy od sprzedaży – w zróżnicowanej wysokości od 0 do 7,25% w zależności od stanu. Ponadto lokalnie w niektórych miastach lub hrabstwach sprzedaż obciążana jest dodatkowo lokalnym podatkiem obrotowym (wprowadzanym okresowo zgodnie z wolą wyborców np. dla wzmocnienia dofinansowania publicznego transportu lub organów ścigania), w efekcie czego łączna stawka podatku obrotowego (stanowego plus lokalnego) waha się w poszczególnych regionach USA od 0 do 9,98% (stan na 2017 r.; Tax Foundation, State and Local Sales Tax Rates in 2017, January 31, <https://taxfoundation.org/state-and-local-sales-tax-rates-in-2017/> (dostęp 8.03.2017). Stawka podatku VAT w Kanadzie wynosi 5% (GST – Goods and Services Tax), jednak w niektórych prowincjach obowiązuje lokalnie dodatkowa stawka od 0 do 10% (PST – Provincial Sales Tax, stan na 2017 r., Canada Business Network, Overview of charging and collecting sales tax , <http://canadabusiness.ca/government/taxes-gst-hst/federal-tax-information/overview-of-charging-and-collecting-sales-tax/> (dostęp 8.03.2017).



Rys. 1. Średni poziom obciążeń fiskalnych w wybranych regionach świata (stan na 2016 r.)



\* kolejność słupków na wykresie przy danym typie obciążeń odpowiada kolejności w legendzie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KPMG.

Do najwyższych należą też w Europie stawki podatku dochodowego od osób fizycznych (na rys. 1 ukazana jest średnia z maksymalnych stawek PIT państw regionu). Jednak w przypadku tego obciążenia porównanie jest wyjątkowo trudne z uwagi na silne różnice w specyfice rozwiązań – począwszy od budowy skali podatkowych, zróżnicowanego stopnia progresji, stosowanych preferencyjnych skrajnie niskich stawek podatkowych dla najmniej zarabiających, rozbieżności w wysokości kwoty wolnej od podatku (która w wielu państwach jest kilku-, a nawet kilkunastokrotnie wyższa niż w Polsce i wynosi rocznie kilkanaście tysięcy EUR czy USD – por. tab. 2), po ilość i poziom łatwo dostępnych ulg podatkowych<sup>15</sup>.

Oczywiście poziom obciążeń publicznymi daninami różni się w poszczególnych państwach – najbardziej w zakresie podatku CIT, który w gospodarkach Europy Zachodniej jest zazwyczaj o połowę wyższy niż w Europie Środkowo-Wschodniej (EŚW; tab. 1), co obok tańszej siły roboczej tłumaczy obserwowane od lat zjawisko przenoszenia działalności gospodarczej.

<sup>15</sup> Liderami prorodzinnych ulg podatkowych w UE są Francja i Czechy.

Tab. 1. Stawki centralnych danin publicznych w państwach UE i wybranych gospodarkach spoza UE (%; stan na styczeń 2016 r.)

	VAT	CIT	PIT (stawka	ubezpieczenie
Bulgaria	20	10	10	31
Chorwacja	25	20	47,2	37,2
Czechy	21	19	15	45
Estonia	20	20	20	35,4
Litwa	21	15	15	39,8
Łotwa	21	15	23	34,09
Polska	23	19	32	36,12
Rumunia	20	16	16	39,95
Słowacja	20	22	25	48,6
Słowenia	22	17	50	38,2
Węgry	27	19	15	47
Cypr	19	12,5	35	19,3
Malta	18	35	35	20
Austria	20	25	55	39,6
Belgia	21	34	53,7	45,22
Dania	25	22	55,8	8
Finlandia	24	20	51,6	30,19
Francja	20	33,3	50,2	54,83
Grecja	23	29	48	40,06
Hiszpania	21	25	45	36,25
Holandia	21	25	52	46,84
Irlandia	23	12,5	48	14,75
Luksemburg	17	29,22	43,6	25,62
Niemcy	19	29,72	47,5	39,76
Portugalia	23	21	56,5	34,75
Szwecja	25	22	57,1	38,42
W. Brytania	20	20	45	25,8
Włochy	22	31,4	48,8	41,57
średnio UE 28	21,5	22,1	39,1	35,5
S(x) – w	2,3	6,8	15,4	10,7
średnio UE 15	21,6	25,3	50,5	34,8
S(x) – w	2,3	5,9	4,4	12,2
średnio EŚW 11	21,8	17,5	24,4	39,3
S(x) – w	2,3	3,3	13,4	5,5
Szwajcaria	8	17,92	40	12,5
Norwegia	25	25	38,7	22,3
USA	0	38,9	39,6	21,3
Japonia	8	30,86	55,95	29,6
Kanada	5	26,5	33	14,41
Australia	10	30	45	11,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych tradingeconomics.com

Silne dysproporcje widoczne są też w zakresie maksymalnych stawek podatku PIT (średnio dwukrotnie wyższych w państwach UE15<sup>16</sup> niż EŚW<sup>17</sup>), co wraz z wysokimi w wielu z nich kwotami wolnymi (sięgającymi kilkudziesięciu tysięcy złotych – por. tab. 2), sprawia, że to w głównej mierze lepiej zarabiający płacą podatek PIT. Polska ma najniższą kwotę wolną spośród wszystkich europejskich państw, które stosują ten mechanizm (a przez minionych 13 lat wzrosła ona raptem o 11%: z 2790 zł do 3091 zł w 2016 r.). Także poza Europą kwota wolna od podatku PIT jest w wielu państwach wielokrotnie wyższa niż Polsce. W Kolumbii wynosi po przeliczeniu ok. 45 tys. zł, w Brazylii ok. 28 tys. zł, w RPA ok 20 tys. zł, w Tajlandii ok. 14 tys. zł, w Botswanie ok. 12 tys. zł, w Maroko ok. 11 tys. zł, a w USA ok. 40 tys. zł<sup>18</sup>.

Tab. 2. Wysokość kwoty wolnej od podatku PIT w państwach UE (lub zbliżonego rozwiązania)

2015	wartość kwoty wolnej od podatku (EUR) <sup>1</sup>	kwota odliczana od podatku należnego (EUR) <sup>2</sup>	uwagi
Austria	11 000		
Belgia	8 710		
Bulgaria	brak <sup>3</sup>		
Chorwacja	3 470		
Cypr	19 500		
Czechy		895	
Dania	5 750		

<sup>16</sup> UE 15 to państwa „starej Piętnastki” sprzed rozszerzenia UE na Wschód, czyli Niemcy, Francja, Wielka Brytania, Włochy, Hiszpania, Belgia, Holandia, Luksemburg, Austria, Finlandia, Szwecja, Irlandia, Dania, Portugalia, Grecja.

<sup>17</sup> EŚW to państwa Europy Środkowo-Wschodniej, należące do UE, czyli Polska, Czechy, Słowacja, Węgry, Słowenia, Litwa, Łotwa, Estonia, Bułgaria, Rumunia, Chorwacja.

<sup>18</sup> Zus.pox.pl, Kwota wolna od podatku w Polsce jest niższa niż w... Tanzanii, 8.04.2014, <http://zus.pox.pl/pit/kwota-wolna-od-podatku-w-polsce-jest-nizsza-niz-w--tanzanii.htm> (dostęp 29.03.2017).

Estonia	2 040		2016 r.
Finlandia	16 700		2016 r.
Francja	5 963		przy dochodzie < 42 000 EUR limit dochodowy
Grecja	2 100		
Hiszpania	9 230		
Holandia		2 130	
Irlandia		1 650	małżeństwo: 3 300 EUR
Litwa	1 992		małżeństwo: 11 900 EUR 2016 r.
Luksemburg	11 265		
Łotwa	900		
Malta	8 500		
Niemcy	8 652		2016 r.
Polska	750		
Portugalia	4 104		przy dochodzie < 19 800 EUR lub 6 519 EUR
Rumunia	brak <sup>3</sup>		
Słowacja	3 800		
Słowenia	3 300		
Szwecja	3 600		2016 r. w zależności od dochodu
W. Brytania	14 100		
Węgry	brak <sup>3</sup>		
Włochy	do 1 880		

<sup>1</sup> lub jej odpowiednika (Belgia, Estonia, W. Brytania)

<sup>2</sup> czyli odpowiednik polskiego odpisu = 556,02 zł, wynikającego z kwoty wolnej (brak klasycznej kwoty wolnej)

<sup>3</sup> brak kwoty wolnej o powszechnym zastosowaniu

Źródło: opracowanie własne na podstawie PwC (za Money.pl, Kwota wolna od podatku. Ciągniemy się w europejskim ogonie, 1.12.2016) oraz KPMG (za Biznes.onet.pl, Kwota wolna od podatku w Europie, 6.12.2016).

Zauważyć też warto, że choć w Europie dominują progresywne rozwiązania w zakresie podatku PIT, to w Bułgarii, Rumunii, Estonii, na Litwie, Łotwie i Węgrzech obowiązuje podatek liniowy – z najniższą stawką w Bułgarii (10%), a najwyższą na Łotwie (23%).

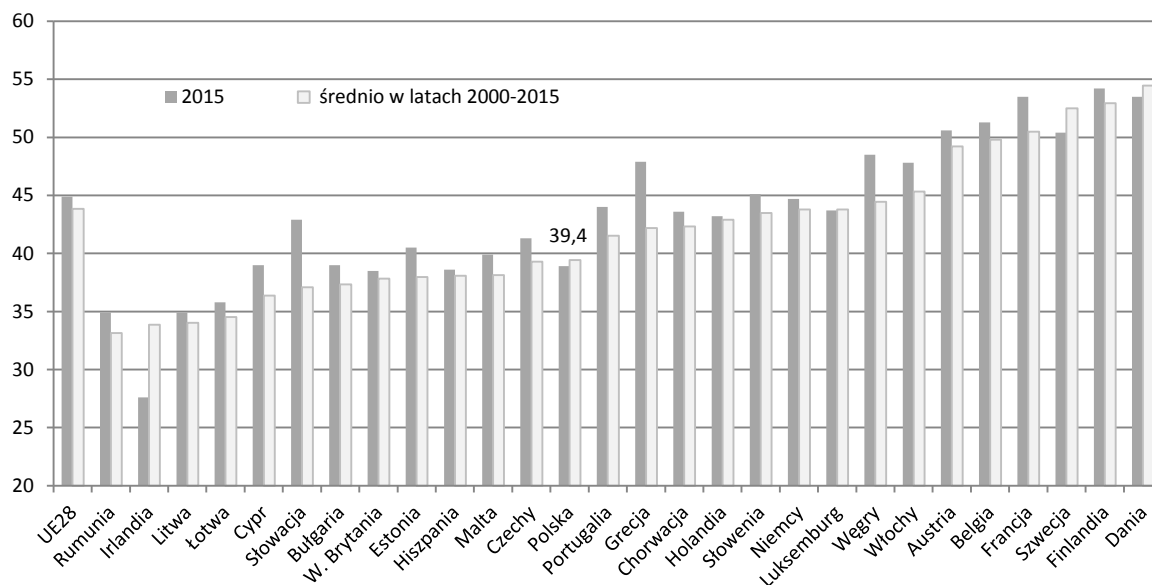
Na obszarze UE występują też spore różnice w poziomie składek na ubezpieczenia społeczne, jednak z uwagi na złożoność i specyfikę stosowanych rozwiązań w poszczególnych państwach należy zachować ostrożność przy ocenie stawek z tab. 1 (gdyż mogą nie być kompletne).

Podkreślić wreszcie należy, że wskutek kryzysu z 2008 r. zmniejszyły się w Europie rozbieżności w poziomie stawek podatku VAT, stanowiącego główne źródło dochodów budżetów państw w Europie. Grono państw ze stawką VAT poniżej 20% zawęziło się do Luksemburga, Malty, Cypru i Niemiec, choć wcześniej kilkunastoprocentowy VAT miała większość państw UE (poza wymienioną czwórką także Czechy, Estonia, Łotwa, Litwa, Rumunia, Słowacja, Holandia, Francja, Hiszpania, Grecja i Wielka Brytania). Co oznacza, że Polska należy od lat do państw o najwyższym poziomie VAT w Europie. Nawet na Węgrzech, które od 2012 r. mają najwyższą 27% stawkę VAT, podatek ten wynosił do 2009 r. 20%.

### **3. Zakres ingerencji sektora finansów publicznych w gospodarkę w państwach Unii Europejskiej na tle wybranych państw spoza Europy**

Wysokie na tle innych regionów świata centralne daniny publiczne tłumaczą względnie silną ingerencję sektora finansów publicznych w gospodarkę w państwach Unii Europejskiej mierzoną relacją dochodów i wydatków publicznych do PKB. Najwyższą relacją dochodów publicznych do PKB – i co się z tym wiąże także wydatków – charakteryzują się od lat obok państw Skandynawskich (Szwecji i Danii) również Finlandia, Francja, Belgia i Austria. Dochody publiczne sięgają tam od kilkunastu lat 50-55% PKB (rys. 2).

Rys. 2. Wielkość dochodów publicznych (general government) w relacji do PKB w państwach UE\* w latach 2000-2015 (% PKB)



\* państwa uszeregowane są od najniższej średniej w latach 2000-2015; dla Chorwacji średnia dotyczy okresu 2001-2015.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

To efekt najwyższych stawek podatku VAT (wynoszących nawet 24-25%), składek na ubezpieczenia społeczne (sięgających 40-55%) oraz silnej progresji PIT (ponad 50% maksymalnych stawek).

Zauważyć jednak należy, że choć interwencjonizm państwowy jest mocno zakorzeniony w Europie to są jednak państwa o istotnie niższym poziomie ingerencji sektora publicznego w gospodarkę. Należą do nich przede wszystkim Rumunia, Irlandia, Litwa i Łotwa, gdzie dochody publiczne od lat nie przekraczają rocznie 35% PKB, a więc są o 1/3 niższe niż w Skandynawii. W pozostałych gospodarkach UE kształtują się na średnim poziomie 36-45% PKB, gdzie w połowie tej stawki plasuje się Polska ze średnią dla lat 2000-2015 w wysokości 39,4% PKB (rys. 2).

Pomimo powszechnej wiedzy o niższej efektywności wydatkowania pieniędzy przez podmioty publiczne, negatywnym wpływem wysokiego opodatkowania pracy i

kapitału na przedsiębiorczość, a także niekorzystnym oddziaływaniu wysokich wydatków socjalnych na aktywność ekonomiczną, innowacyjność i kreatywność, zdecydowana większość państw UE od dekad nie ogranicza poziomu dochodów i wydatków publicznych. Wyjątkami po dziś dzień pozostają cięcia wydatków publicznych i podatków (w szczególności CIT) w latach 80. XX w. w Wielkiej Brytanii za rządów Margaret Thatcher, przełomu lat 80. i 90. XX w. w Irlandii, czy początku lat 2000. w republikach bałtyckich i na Słowacji<sup>19</sup>. Co ważniejsze państwa te wydają się doceniać pozytywne efekty gospodarcze tamtych działań i zapowiadają po okresie wzmożonej pokryzysowej ekspansji redukcję wydatków i podatków (lub już to realizują).

Wielkość dochodów i wydatków publicznych (w relacji do PKB) należy w Europie do najwyższych na świecie (rys. 2 i 3), co ogranicza możliwości rozwojowe gospodarek, a obecnie utrudnia wejście na ścieżkę wzrostu gospodarczego. Dochody publiczne – a więc poziom obciążeń publicznymi daninami – są w państwach UE średnio o 1/3 wyższe niż w USA, Japonii czy Australii (średnio w latach 2000-2015 – por. tab. 3). Pamiętać należy, że różnica ta w przypadku większości państw UE jest jeszcze większa, bowiem średnią dla UE zaniża kilka państw o wyjątkowo niskim na tle Europy poziomie dochodów i wydatków publicznych do PKB (np. Irlandia, Rumunia, Litwa, Łotwa).

---

<sup>19</sup> Por. M. Redo, Niekeynesowska zależność pomiędzy tempem wzrostu gospodarczego a wielkością dochodów i wydatków publicznych (w relacji do PKB) w latach 2001-2015 w 11 państwach Europy Środkowo-Wschodniej należących do Unii Europejskiej, „Finanse”, 2017, Nr 1(10) oraz m.in. F. Giavazzi, M. Pagano, Can severe fiscal contractions be expansionary tales from two small European economies, „NBER Macroeconomics Annual”, 1990, t. 5; A.F. Alesina, S. Ardagna, Large changes in fiscal policy: Taxes versus spending, „NBER Working Paper”, 2009, No. 15438; R. Perotti, Estimating the effects of fiscal policy in OECD countries, „IGIER Working Paper”, 2004, nr 276 czy G. Hjelm, Effects of Fiscal Contractions: The importance of preceding exchange rate movements, „The Scandinavian Journal of Economics”, 2002, t. 104, nr 3.

Tab. 3. Dochody i wydatki publiczne (general government) w relacji do PKB – średnia dla państw UE na tle Japonii, USA i Australii (w %)

	dochody publiczne (% PKB)			wydatki publiczne (% PKB)		
	średnio	średnio	średnio 2000-2015	średnio	średnio	średnio 2000-2015
	2000- 2007	2008- 2015		2000- 2007	2008- 2015	
UE 28	43,4	44,4	43,9	45,3	48,5	46,9
USA	32,5	32,0	32,3	35,9	40,2	38,1
Japonia	31,8	33,9	32,8	36,1 <sup>1</sup>	41,2	39,7 <sup>2</sup>
Australia	35,7	33,1	34,4	34,0	35,3	34,6

<sup>1</sup> średnia za lata 2005-2007

<sup>2</sup> średnia za lata 2005-2015, przez co wynik jest zawyżony w porównaniu z pozostałymi państwami, gdyż do 2007 r. wydatki publiczne stanowiły w Japonii ok. 36% PKB – ich wzrost do 41-42% PKB nastąpił dopiero od 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OECD i Eurostatu.

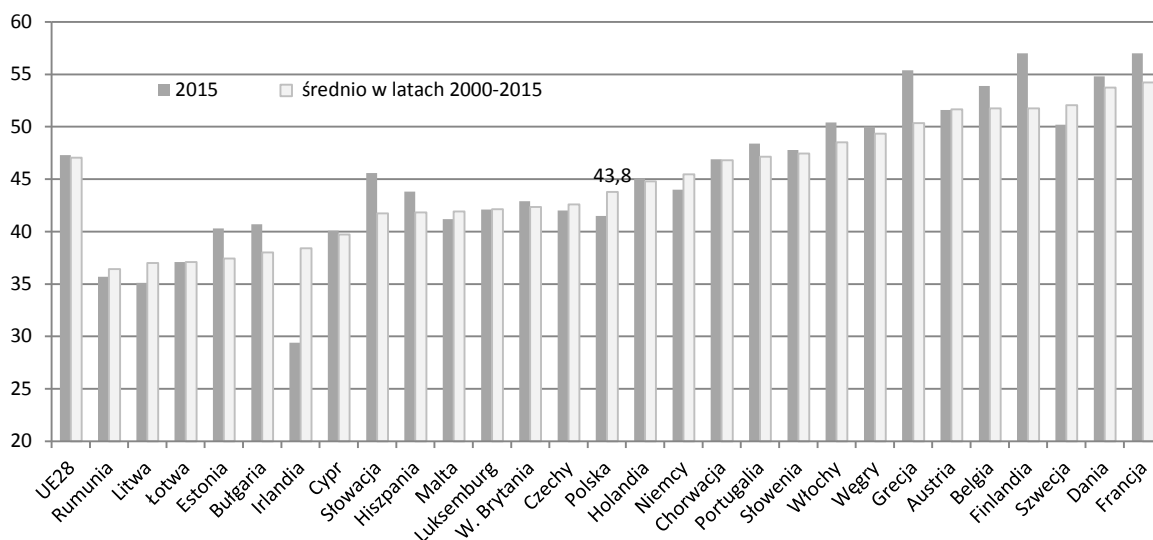
W zakresie wydatków publicznych różnice te do kryzysu z 2008 r. były podobne – wydatki publiczne (w relacji do PKB) były w UE średnio o 1/3 wyższe niż w Australii i o ok. 1/4 wyższe niż w USA i Japonii. Uwzględniając jednak wzmożone pokryzysowe pogłębienie tej relacji w USA i Japonii różnica ta średnio w całym okresie 2000-2015 obniżył się odpowiednio do 23% i 18%. Tu jednak znów należy pamiętać o silnych rozbieżnościach w poziomie wydatków publicznych (w relacji do PKB) na obszarze UE (rys. 3). W zdecydowanej większości państw UE wydatki publiczne stanowią wyraźnie większy odsetek PKB niż w USA, Japonii czy Australii (przed kryzysem z 2008 r. nawet o 50-65% wyższy; rys. 3. i tab. 3)

Wśród państw UE najwyższe wydatki publiczne (w relacji do PKB) mają Francja i Dania, w których stanowiły one w latach 2000-2015 średnio 54% PKB. Niewiele niższy średni poziom wydatków publicznych w tym okresie miały Szwecja, Finlandia, Belgia, Austria, Grecja i Węgry (ok. 50% PKB) oraz Słowenia, Portugalia, Chorwacja, Niemcy, Holandia i Polska (ok. 45% PKB). Na istotnie



niższym poziomie kształtują się one z kolei w Rumunii, na Litwie, Łotwie, w Estonii, Bułgarii i Irlandii (36-38% PKB), czyli państwach o niższych lub najniższych dochodach publicznych w UE (w relacji do PKB) – por. rys. 3 i 2.

Rys. 3. Wielkość wydatków publicznych (general government) w relacji do PKB w państwach UE\* w latach 2000-2015 (% PKB)



\* państwa uszeregowane są od najniższej średniej w latach 2000-2015; dla Chorwacji średnia dotyczy okresu 2001-2015.

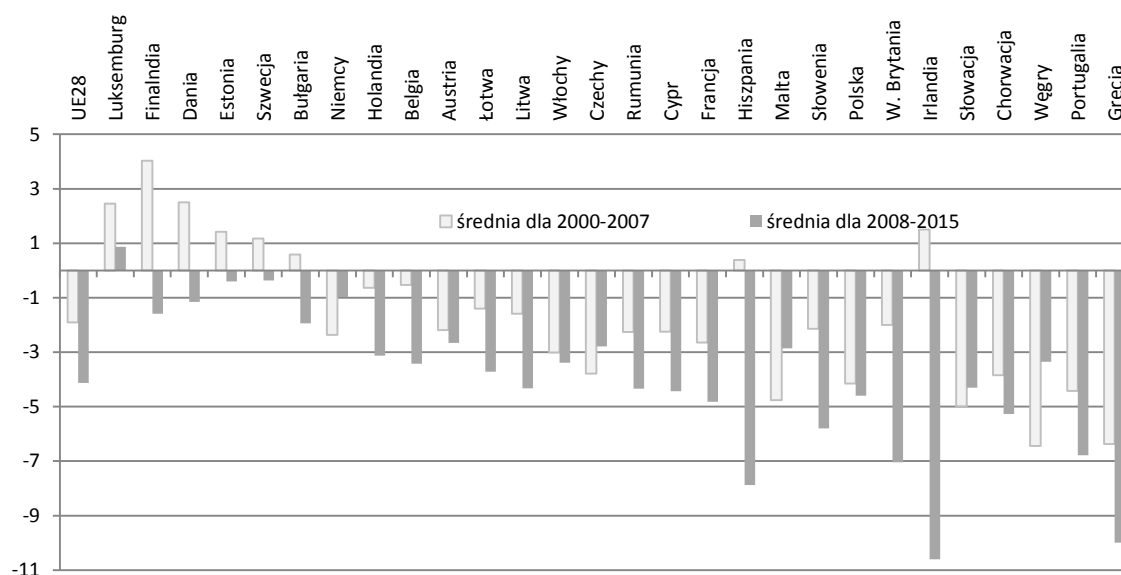
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Polska plasuje się w połowie stawki unijnych państw zarówno pod względem dochodów, jak i wydatków publicznych (w relacji do PKB), ze średnim wynikiem za lata 2000-2015 trochę poniżej średniej unijnej: 39,4% PKB wobec średniego poziomu dochodów publicznych w UE wynoszącego 43,9% PKB i 43,8% PKB wobec średniego poziomu wydatków publicznych w UE w wysokości 46,9% PKB (rys. 2 i 3).

#### 4. Analiza salda finansów publicznych (general government) w państwach Unii Europejskiej w latach 2000-2015 i ich przełożenia na wielkość długu publicznego

W większości państw UE finanse publiczne zamykają się od lat deficytami (rys. 4). W latach 2000-2015 w państwach UE wydatki przewyższały poziom dochodów publicznych o średnio 3 punkty procentowe rocznie (czyli o 6,9%), co potwierdza utrzymującą się od lat dominację ekspansywnego charakteru polityki fiskalnej w Europie, skutkującą permanentnymi deficytami w większości z nich (na średnim rocznym poziomie 3,0% PKB dla całej UE w latach 2000-2015; por. tab. 4) i pogłębianiem się ich zadłużenia publicznego (rys. 5). Bez wątpienia kryzys z 2008 r. odcisnął piętno na saldach budżetowych większości państw UE: średni poziom deficytu w UE w latach 2008-2015 wyniósł 4,1% PKB, podczas gdy w latach 2000-2007 było to 1,9% PKB. Okazuje się jednak, że nie we wszystkich państwach UE nastąpiło tak znaczne pogorszenie sytuacji w finansach publicznych. W Niemczech, Czechach, na Malcie, Słowacji i Węgrzech średni poziom deficytu w latach 2008-2015 był niższy niż we wcześniejszym okresie 2000-2007 (rys. 4).

Rys. 4. Saldo general government w państwach UE\* w latach 2000-2015 (w % PKB)



\* państwa uszeregowane są od najwyższego średniego salda dla całego okresu 2000-2015.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Bez wątpienia najsilniejsze pogorszenie sytuacji w finansach publicznych w porównywanych okresach miało miejsce w Irlandii, Hiszpanii (wzrost średniego deficytu w relacji do PKB o odpowiednio 12,1 i 8,3 punktów procentowych) oraz Finlandii, Wielkiej Brytanii (o 5,0-5,6 pkt. proc. PKB), Słowenii, Danii i Grecji (o 3,6-3,7 pkt. proc. PKB). Kryzys z 2008 r. przełożył się na wzrost deficytów także w państwach poza UE – por. tab. 4.

Tab. 4. Średni poziom salda general government w państwach UE na tle wybranych gospodarek z innych regionów świata w latach 2000-2015 (w % PKB)

	średnio 2000-2007	średnio 2008-2015	średnio 2000-2015
Korea Pd.	2,2	1,0	1,6
Kanada	1,1	-2,3	-0,6
Australia	0,6	-3,7	-1,6
Chiny	-2,6	1,0 <sup>1</sup>	-0,8 <sup>1</sup>
UE28	-1,9	-4,1	-3,0
USA	-3,4	-8,2	-5,8
Japonia	-5,4	-7,2 <sup>1</sup>	-5,8 <sup>1</sup>

\* z uwagi na brak danych średnia nie uwzględnia 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OECD i Eurostatu.

Podkreślić jednak należy, że deficyty budżetowe nie są zjawiskiem powszechnym i permanentną od lat codziennością tak jak w Polsce. Poza Luksemburgiem i Estonią, które względnie regularnie zamykają finanse państwa nadwyżkami (odpowiednio 13 i 11 razy w ciągu analizowanych 16 lat), również m.in. Finlandia, Dania i Szwecja zachowują daleką dyscyplinę w finansach publicznych (a także Bułgaria i Irlandia do czasu kryzysu z 2008 r. oraz Niemcy od 2011 r.) – por. tab. 5.

Tab. 5. Liczba lat z nadwyżką budżetową i/lub niskim\* deficytem general government w państwach Unii Europejskiej w latach 2000-2015

	ilość lat z nadwyżką	ilość lat z deficytem <1% PKB
Luksemburg	13	2
Estonia	11	3
Szwecja	7	5
Finlandia	9	1
Dania	9	1
Bulgaria	6	4
Niemcy	4	4
Hiszpania	3	5
Irlandia	7	1
Belgia	4	2
Holandia	4	2
Łotwa	0	6
Cypr	0	6
Litwa	0	5
Rumunia	0	3
Czechy	0	2
W. Brytania	2	0
Słowenia	0	1

\* tj. nieprzekraczającym 1% PKB

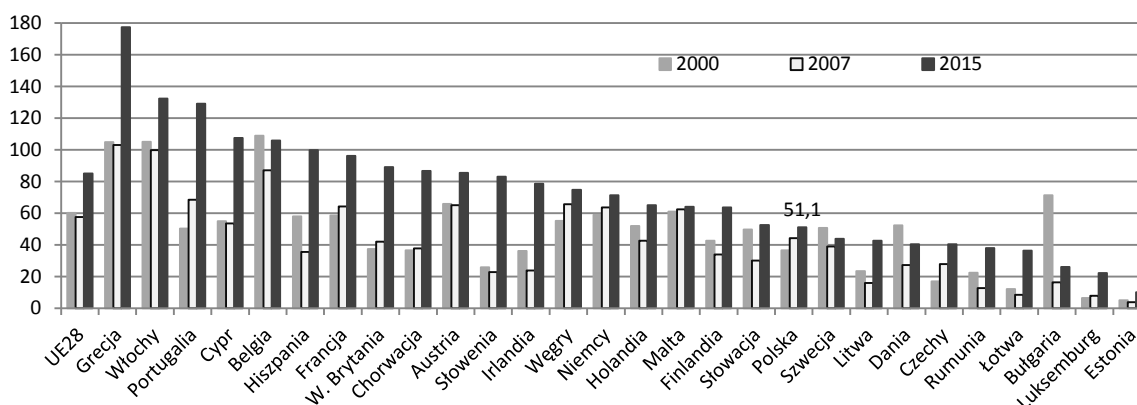
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Warto podkreślić, że w gronie państw wypracowujących nadwyżki w budżecie państwa znajdują się też gospodarki z regionu Europy Środkowo-Wschodniej, spośród których największą dyscyplinę w finansach państwa zachowuje od wielu lat wspomniana Estonia (jedenaście nadwyżek budżetowych oraz trzy deficyty poniżej 0,3% PKB w latach 2000-2015), a także Bułgaria. W analizowanym 16-letnim

okresie czasu sześciokrotnie zamknęła ona swe budżety państwa nadwyżkami, a w czterech kolejnych niewielkimi deficytami (poniżej 0,5% PKB). Żadnemu innemu państwu z EŚW nie udało się w tym czasie ani razu wypracować nadwyżki budżetowej.

Utrzymujące się deficyty w finansach publicznych większości państw UE (spotęgowane kryzysem z 2008 r.) przekładają się na wysokie i rosące długi publiczne, obciążając gospodarki kosztami ich obsługi i wzmagając ryzyko oraz koszt kapitału (w szczególności w mniej wiarygodnych państwach), co ogranicza ich możliwości rozwojowe. O ile jednak deficyty są trudne do uniknięcia w sytuacjach kryzysowych, to utrzymujące się latami, także w okresach dobrej koniunktury, doprowadzają do sytuacji nadmiernego obciążenia gospodarki wyższym poziomem ryzyka inwestycyjnego, wyższymi kosztami finansowania długów i rozwoju, uzależnieniem od zewnętrznego finansowania i ryzykiem wystąpienia zjawiska sudden stop (naglego wyhamowania napływu kapitału zagranicznego). Dlatego bardziej niepokojący od silnego wzrostu średniego poziomu długu publicznego w państwach UE w latach 2007-2015 (o prawie połowę: z 57,5% do 85,0% PKB), był jego minimalny spadek w okresie dużo lepszej koniunktury w latach 2000-2007 (z 60,2% PKB na koniec 2000 r. do 57,5% PKB na koniec 2007 r.) – rys. 5.

Rys. 5. Dług publiczny (general government) w państwach UE\* (% PKB)



\* dla Chorwacji zamiast 2000 r. dane są dla 2002.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

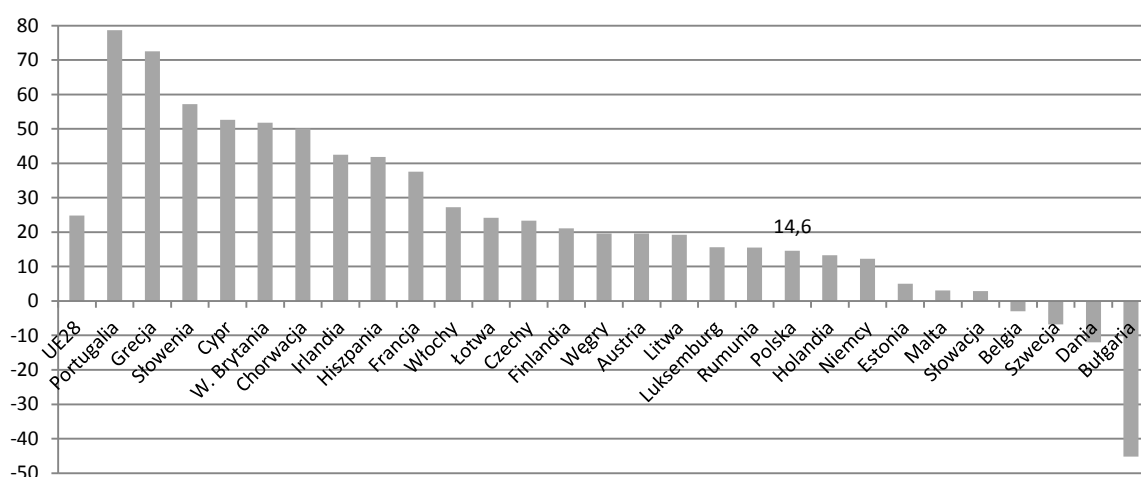
Utrata swobody dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania i skokowy wzrost ich kosztu, jaki odczuly przy okazji kryzysu z 2008 r. nie tylko Grecja, ale także Irlandia, Hiszpania i Portugalia, powinny zmusić zwłaszcza mniej wiarygodne gospodarki do rewizji polityki gospodarczej i ograniczenia jej ekspansywnego charakteru. Dlatego też relacja długu publicznego w Polsce na poziomie 51,1% (koniec 2015 r.), mimo że niższa od średniej unijnej i większości państw UE, nie powinna usypiać czujności, ani usprawiedliwiać notorycznie deficytowej polityki fiskalnej. Gospodarka polska charakteryzuje się niższą wiarygodnością niż państwa Zachodnie (również z powodu samej przynależności do regionu Europy Środkowo-Wschodniej), a w związku z brakiem euro ryzyko inwestycyjne wyceniane będzie w Polsce wyżej niż w państwach regionu, które je posiadają (Litwa, Łotwa, Estonia, Słowacja, Słowenia), co jest kluczowe dla oceny możliwości i kosztu dalszego zadłużania się polskiej gospodarki. Wyjaśnia to też dlaczego najbardziej wiarygodnym gospodarkom ogromne długi (nie tylko publiczne, ale i zagraniczne) nie ograniczają swobody dostępu do taniego kapitału na międzynarodowych rynkach finansowych.

Podkreślić więc należy, że wzrost gospodarczy w Europie w nadchodzących latach i dekadach hamować będą wysokie długi publiczne i koszty ich obsługi oraz wzrost ryzyka z tym związany. Największy dług publiczny w UE posiada Grecja (177,4% PKB) oraz Włochy i Portugalia (129-132% PKB), jednak w przypadku kolejnych 7 państw (Cypr, Belgia, Hiszpania, Francja, Wielka Brytania, Chorwacja, Austria) zadłużenie publiczne stanowi równowartość (około) ich rocznego PKB (85-107% PKB). Najniższy dług publiczny na koniec 2015 r. miały kolejno Estonia (10,1% PKB), Luksemburg, Bułgaria (22-26% PKB), Łotwa, Rumunia, Czechy, Dania, Litwa i Szwecja (36-44% PKB) – por. rys. 5.

Warto jednak zauważyć, że w przypadku niektórych państw, mimo dynamicznego wzrostu długu publicznego w efekcie kryzysu z 2008 r., zadłużenie to pozostaje wciąż bardzo lub względnie niskie (Luksemburg, Łotwa, Czechy,

Estonia, Litwa czy Rumunia – por. rys. 6), a dodatkowo w Bułgarii, Danii i Szwecji jest dziś niższe niż kilkanaście lat temu (o odpowiednio 45, 12 i 7 punktów procentowych PKB; rys. 6), albo w międzyczasie (w latach 2000-2007) zostało znacznie zredukowane (w Bułgarii o 77%, Danii o 48%, Rumunii, Hiszpanii i na Słowacji o ok. 40%, Irlandii, Estonii, na Litwie i Łotwie o ok. 30% – por. rys. 5), co zwiększa prawdopodobieństwo redukcji przez te państwa długu, a tym samym poprawy zdolności kredytowej gospodarki w nadchodzących latach, co inwestorzy już dziś wkalkulują w wycenę ryzyka.

Rys. 6. Zmiana długu publicznego (general government) w relacji do PKB w państwach UE\* w latach 2000-2015 (w punktach procentowych)



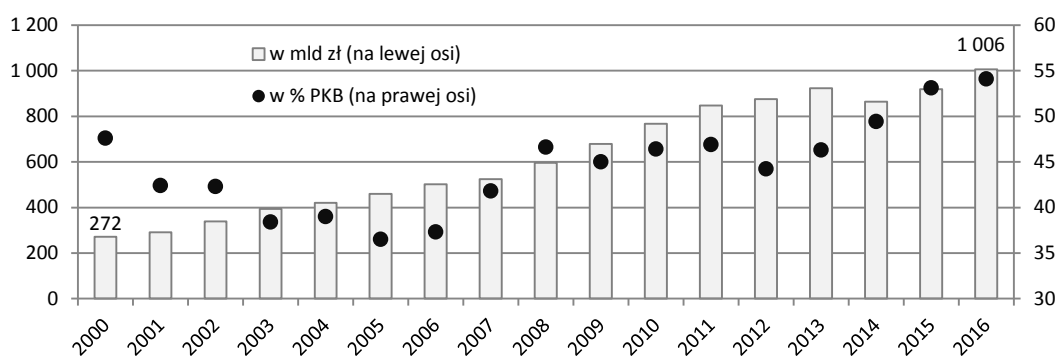
\* dla Chorwacji zamiast 2000 r. dane są dla 2002.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Natomiast w niektórych państwach – tak jak w Polsce – dług narasta ciągle i dynamicznie. Pamiętać przy tym należy, że przyrost ten bywa złudnie niezauważalny w statystyce długu publicznego w relacji do PKB w okresach szybszego wzrostu gospodarczego (jak np. w Polsce w latach 2004-2008) oraz z powodu zmian metodologicznych (zarówno w definicji sektora finansów publicznych, jak i sposobie liczenia długu publicznego oraz PKB).

Podkreślić należy, że dług publiczny jest dziś w Polsce ponad trzyipółkrotnie wyższy niż u progu XXI w. i na koniec 2016 r. przebił psychologiczny poziom biliona złotych<sup>20</sup> (dług general government), podczas gdy na koniec 2000 r. było to 272 mld zł (por. rys. 7).

Rys. 7. Dług publiczny (sektora general government) w Polsce w latach 2000-2016 (w mln zł na lewej osi oraz jako % PKB na prawej osi)



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

A byłby on jeszcze wyższy, gdyby nie zabieg umorzenia skarbowych obligacji w wyniku odebrania Otwartym Funduszom Emerytalnym w 2014 r. aktywów o wartości 153 mld zł. Problem nadmiernej ekspansji fiskalnej w Polsce w stosunku do posiadanej wiarygodności dostrzegają inwestorzy, wyceniając premię za ryzyko inwestycyjne, a odczuwa w koszcie kapitału cała gospodarka. Ogranicza to od lat poziom inwestycji, konsumpcji, wzrostu gospodarczego, liczbę tworzonych miejsc pracy, poziom osiąganych dochodów i zysków, a więc i wpływów podatkowych, a także zdolność kredytową oraz potęguje przyrost zadłużenia. Kontynuacja w kolejnych latach polityki gospodarczej opartej na tak dużych deficytach skutkować będzie dalszym wzrostem żądanej przez inwestorów premii za ryzyko, co ograniczać będzie zdolność kredytową i możliwości rozwojowe polskiej gospodarki oraz zwiększać ryzyko wystąpienia zjawiska sudden stop.

<sup>20</sup> I wyniósł dokładnie 1 006 mld zł, co daje prawie 26,2 tys. zł długu publicznego w przeliczeniu na mieszkańca.



## 5. Podsumowanie

W dobie globalizacji i rozwiązań obowiązujących na wspólnym europejskim rynku dotychczasowe konstrukcje podatkowe okazują się być coraz bardziej podatne na nadużycia, a przez to nieskuteczne. Przyczynia się do tego rosnąca konkurencja ze strony kolejnych nisko kosztowych gospodarek wschodzących odgrywających coraz większe znaczenie w światowej produkcji i handlu. Co więcej, wydaje się, że w obliczu bardzo niskiego poziomu zamożności w wielu innych państwach na świecie, konkurencja ta będzie się nasilać z biegiem kolejnych dekad. Nie powinno więc dziwić rosnące zainteresowanie rozwiązaniami obniżającymi ciężar obciążeń fiskalnych i poprawiających zyskowność przedsiębiorstw z państw, w których daniny publiczne, jak pokazuje powyższa analiza, są często znacznie wyższe nie tylko w porównaniu z oazami podatkowymi. Różnice te zachęcają wręcz do przenoszenia działalności gospodarczej, jej siedziby czy wykazywania dochodów w państwach o korzystniejszych rozwiązaniach prawnych (nie tylko niższych podatkach). W efekcie znikają nie tylko miejsca pracy oraz obniża dochód, ale i wpływy podatkowe oraz spada stabilność i pewność ich poboru. Ogranicza to zdolność polityki gospodarczej do realizacji bieżących zadań i radzenia sobie ze zjawiskami kryzysowymi, co wzmacnia ryzyko inwestycyjne i ogranicza możliwości rozwojowe gospodarki.

Wysokie daniny publiczne i w konsekwencji wysoki zakres ingerencji sektora finansów publicznych w gospodarkę (mierzonej relacją dochodów i wydatków publicznych do PKB), obniżają szanse na powrót gospodarki europejskiej na ścieżkę wzrostu gospodarczego, a państwom EŚW na nadrobienie dystansu w poziomie zamożności. Dodatkowo rosnąca skłonność do optymalizacji podatkowej obniża ograniczoną dalece elastyczność polityk gospodarczych i ich skuteczność w stymulowaniu rozwoju, zmniejszając stabilność ekonomiczną i perspektywy rozwojowe w Europie. Powyższe skutkuje mniejszym napływem kapitału do Europy i w efekcie droższym jego kosztem, który wzmagają dodatkowo wysokie

długi publiczne i uzależnienie od zewnętrznego finansowania<sup>21</sup>. Dotyczy to w szczególności gospodarek o niższej wiarygodności, będącej konsekwencją np. niższego poziomu rozwoju i zamożności czy pozostawania poza strefą euro (a więc i odporności na szoki). To bowiem w ich przypadku rynki wyceniają najwyższą premię za ryzyko inwestycyjne. Ponoszą więc one najwyższe koszty rolowania swych długów i finansowania rozwoju, co obniża ich zdolność kredytową oraz zdolność do obsługi zadłużenia, powoduje jego szybszy przyrost, obniżając przyszłe perspektywy rozwojowe i wzmagając przyszłą premię za ryzyko, wpływając tym zarówno na bieżące, jak i przyszłe decyzje inwestorów. Tłumaczy to po części jeden z najdroższych rynkowych kosztów kapitału w Polsce na tle państw EŚW<sup>22</sup> oraz zapaść w inwestycjach<sup>23</sup>.

---

<sup>21</sup> M. Redo, P. Siemiątkowski, *Zewnętrzne bezpieczeństwo finansowe państwa...*

<sup>22</sup> Por. np. M. Redo, *Bezpieczeństwo finansów publicznych – wpływ ekspansji fiskalnej na poziom kosztu kapitału w Polsce na tle państw Europy Środkowo-Wschodniej* [w:] A. Jackiewicz, A. Trzaskowska-Dmoch, *Bezpieczeństwo ekonomiczne państwa. Uwarunkowania, procesy, skutki*, Warszawa 2017 oraz M. Redo, *Deficyty budżetowe zagrożeniem dla rynkowego kosztu kapitału? Analiza zależności pomiędzy rentownością skarbowych obligacji a saldem w finansach publicznych w państwach Europy Środkowo-Wschodniej należących do Unii Europejskiej w latach 2001-2015* [w:] M. Leszczyński, M. Molendowska, T. Pawluszko (red.), *Wymiary bezpieczeństwa europejskiego*, Kielce 2017.

<sup>23</sup> Wyniki analizy korelacji przedstawionej przez M. Redo w publikacji pt. *Analiza korelacji pomiędzy zmianą wielkości wydatków oraz dochodów general government (w relacji do PKB) a zmianą wielkości nakładów inwestycyjnych w 28 państwach Unii Europejskiej (w relacji do PKB) w latach 2001-2015 (w druku) dowodzą istnienia ujemnej zależności pomiędzy średnią zmianą poziomu dochodów oraz wydatków general government (w relacji do PKB) a średnią zmianą wielkości nakładów inwestycyjnych (w relacji do PKB) w latach 2001-2015 w państwach Unii Europejskiej (średnie geometryczne z indeksów łańcuchowych) – najsilniejszej z dwuletnim opóźnieniem inwestycji w czasie i silniejszej w przypadku zmiany wydatków publicznych ( $r = -0,62$ ). Powyższe wyniki potwierdzają ujemne w 24 państwach UE współczynniki korelacji pomiędzy zmianami poziomu wydatków general government (w relacji do PKB) i zmianami wielkości nakładów inwestycyjnych (w relacji do PKB) w latach 2001-2015 wyznaczone osobno dla każdego państwa (na bazie indeksów łańcuchowych). Z kolei wyniki analizy korelacji przedstawionej przez M. Redo w publikacji pt. *Analiza zależności pomiędzy poziomem dochodów publicznych oraz wydatków publicznych (w relacji do PKB) a wielkością inwestycji w latach 2001-2015 w państwach Europy Środkowo-Wschodniej należących do Unii Europejskiej (w druku) wykazało istnienie ujemnej (choć średnio słabej) korelacji pomiędzy średnim poziomem inwestycji a średnim poziomem ingerencji sektora finansów publicznych w gospodarce (mierzonej wielkością dochodów oraz wydatków general government w relacji do PKB) w latach 2001-2015 w 11 państwach Europy Środkowo-Wschodniej, należących do Unii Europejskiej (silniejszej w przypadku wydatków publicznych).**

Konieczna jest głęboka refleksja nad konstrukcją źródeł finansowania publicznych wydatków i radykalna przebudowa systemów podatkowych w sytuacji dewaluacji skuteczności dotychczasowych rozwiązań. W obliczu powszechnie dostępnych dla przedsiębiorstw nie tylko z Unii Europejskiej licznych rozwiązań pozwalających obniżyć istotnie ciężar opodatkowania oraz coraz tańszych i łatwo dostępnych usług doradczych oferowanych przez ogromny dziś biznes antypodatkowy, jedynym skutecznym rozwiązaniem wydaje się międzynarodowa unifikacja podatków i międzynarodowa redystrybucja wpływów z nich<sup>24</sup>. Do tego potrzebna jest z kolei zdecydowanie większa świadomość finansowo-ekonomiczna społeczeństw i zmiana ich morale, wymagająca reedukacji od najmłodszych lat. Konieczne są też wspólne zakrojone na międzynarodową skalę działania zmierzające do wzmocnienia patriotyzmu podatkowego<sup>25</sup> oraz zrozumienia roli odprowadzanych danin publicznych dla postępu cywilizacyjnego i zapewnienia bezpieczeństwa nie tylko ekonomicznego na świecie. Powyższe nie napawa niestety optymizmem co do rychłego rozwiązania tego problemu.

### **Bibliografia**

- Alesina A., Ardagna S., Perotti R., Schiantarelli F., Fiscal policy, profits, and investment, „NBER Working Paper”, July 1999, No. 7207, DOI: 10.3386/w7207.
- Alesina A., Ardagna S., Perotti R., Schiantarelli F., Fiscal policy, profits, and investment, “NBER Working Paper”, No. 7207, July 1999, DOI: 10.3386/w7207.
- Alesina A.F., Ardagna S., The design of fiscal adjustments, „NBER Working Paper”, September 2012, No. 18423, DOI: 10.3386/w18423.
- Baldacci E., Gupta S., Mati A., Is it (Still) Mostly Fiscal? Determinants of Sovereign Spreads in Emerging Markets, „IMF Working Paper”, November 2008, No. 259.
- Bernoth K., von Hagen J., Schuknecht L., Sovereign risk premia in the European government bond market, „ECB Working Paper”, 2004, No. 369.

---

<sup>24</sup> M. Redo, Problem luki w VAT w Polsce...

<sup>25</sup> G. Poniatowski, Problem nieściągalności VAT...

- Bernoth K., Wolff G.B., Fool the markets? Creative accounting, fiscal transparency and sovereign risk premia, „CESifo Working Paper”, May 2006, No. 1732.
- Biznes.onet.pl, Kwota wolna od podatku w Europie, 6.12.2016, <http://biznes.onet.pl/podatki/wiadomosci/kwota-wolna-od-podatku-w-europie/66zst6> (dostęp 24.03.2017).
- Blanchard O., Perotti R., An empirical characterization of the dynamic effects of changes in government spending and taxes on output, „NBER Working Paper”, July 1999, No. 7269, DOI: 10.3386/w7269.
- Canada Business Network, Overview of charging and collecting sales tax, 2017, <http://canadabusiness.ca/government/taxes-gst-hst/federal-tax-information/overview-of-charging-and-collecting-sales-tax/> (dostęp 8.03.2017).
- Cecchetti S., Mohanty M., Zampolli F., The real effects of debt, „BIS Working Paper”, 2011, No. 352.
- Checherita C., Rother P., The impact of high and growing government debt on economic growth an empirical investigation for the Euro Area, „ECB Working Paper”, August 2010, No 1237.
- Cochrane J.H., Inflation and Debt, „National Affairs”, 2011, (9), s. 56-78.
- Cochrane J.H., Understanding policy in the great recession: Some unpleasant fiscal arithmetic, „European Economic Review”, 2011, 55(1), s. 2-30.
- DeLong B.J., Summers L.H., Fiscal Policy in a Depressed Economy, „Brookings Papers on Economic Activity”, 2012, s. 233-297
- Edelberg W., Eichenbaum M., Fisher J.D.M., Understanding the effects of a shock to government purchases, „Review of Economic Dynamics”, January 1999, Vol. 2, Issue 1, DOI:10.1006/redy.1998.0036.
- European Commission, Study and Reports on the VAT Gap in the EU-28 Member States: 2016 Final Report, August 2016.
- Eurostat, General government gross debt – % of GDP, [ec.europa.eu/eurostat](http://ec.europa.eu/eurostat) (dostęp 18.06.2017).
- Eurostat, Government deficit/surplus – % of GDP, [ec.europa.eu/eurostat](http://ec.europa.eu/eurostat) (dostęp 18.06.2017).
- Eurostat, Total general government expenditure – Percentage of GDP, 2001-2015, [ec.europa.eu/eurostat](http://ec.europa.eu/eurostat) (dostęp 18.06.2017).
- Eurostat, Total general government revenue – Percentage of GDP, 2001-2015, [ec.europa.eu/eurostat](http://ec.europa.eu/eurostat) (dostęp 18.06.2017).
- Faini R., Fiscal policy and interest rates in Europe, „Economic Policy”, 2006, No. 21 (47), s. 443-489.
- Gajewski D., Luka podatkowa CIT może zachwiać stabilnością państwa, 11 marca 2017 ([money.pl](http://money.pl)).
- Giavazzi F., Pagano M., Can severe fiscal contractions be expansionary tales from two small European economies, „NBER Macroeconomics Annual”, 1990, t. 5.
- Główny Urząd Statystyczny, Roczne wskaźniki makroekonomiczne, [www.stat.gov.pl](http://www.stat.gov.pl) (dostęp 15.09.2017).

- Heppke-Falk K.H., Tenhofen J., Wolff G.B., The macroeconomic effects of exogenous fiscal policy shocks in Germany: A disaggregated SVAR analysis, „Deutsche Bundesbank Discussion Paper. Economic Studies”, 2006, No. 41.
- Hjelm G., Effects of Fiscal Contractions: The importance of preceding exchange rate movements, „The Scandinavian Journal of Economics”, 2002, t. 104, nr 3.
- IMF, High Government Debt Threatens Growth Prospects, „IMF Survey”, 2013, January 8.
- Irons J., Bivens J., Government Debt and Economic Growth, „EPI Briefing Paper”, 2010, No 271.
- KPMG, Tax rates online (dostęp 12.04.2017).
- Kumar M.S., Woo J., Public Debt and Growth, “IMF Working Paper”, 2010, No. 10/174.
- Money.pl, Kwota wolna od podatku. Ciągniemy się w europejskim ogonie, 1.12.2016 <http://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/arttykul/kwota-wolna-od-podatku-najnizsza-w-europie,82,0,2210642.html> (dostęp 24.03.2017).
- OECD, Indicators. General government, <http://www.oecd-ilibrary.org/> (dostęp 18.06.2017).
- Poniatowski G., Problem nieściągalności VAT w Polsce pod lupą, „Zeszyty mBank – CASE”, 2016, Nr 142.
- Redo M., Analiza korelacji pomiędzy zmianą wielkości wydatków oraz dochodów general government (w relacji do PKB) a zmianą wielkości nakładów inwestycyjnych w 28 państwach Unii Europejskiej (w relacji do PKB) w latach 2001-2015 (w druku).
- Redo M., Analiza zależności pomiędzy poziomem dochodów publicznych oraz wydatków publicznych (w relacji do PKB) a wielkością inwestycji w latach 2001-2015 w państwach Europy Środkowo-Wschodniej należących do Unii Europejskiej (w druku).
- Redo M., Bezpieczeństwo finansów publicznych – wpływ ekspansji fiskalnej na poziom kosztu kapitału w Polsce na tle państw Europy Środkowo-Wschodniej [w:] Jackiewicz A., Trzaskowska-Dmoch A., Bezpieczeństwo ekonomiczne państwa. Uwarunkowania, procesy, skutki, Warszawa 2017.
- Redo M., Deficyty budżetowe zagrożeniem dla rynkowego kosztu kapitału? Analiza zależności pomiędzy rentownością skarbowych obligacji a saldem w finansach publicznych w państwach Europy Środkowo-Wschodniej należących do Unii Europejskiej w latach 2001-2015 [w:] Leszczyński M., Molendowska M., Pawłuszko T. (red.), Wymiary bezpieczeństwa europejskiego, Kielce 2017.
- Redo M., Economic growth in a time of even higher public debt in the European Union countries in the years of 2001-2015 (w druku).
- Redo M., Problem luki w VAT w Polsce na tle państw Unii Europejskiej jako zagrożenie dla bezpieczeństwa finansowego państwa (w druku).
- Redo M., Niekeynesowska zależność pomiędzy tempem wzrostu gospodarczego a wielkością dochodów i wydatków publicznych (w relacji do PKB) w latach

- 2001-2015 w 11 państwach Europy Środkowo-Wschodniej należących do Unii Europejskiej, „Finanse”, Nr 1(10)/2017.
- Redo M., Siemiątkowski P., Zewnętrzne bezpieczeństwo finansowe państwa, Toruń 2017.
- Reinhart C.M., Rogoff K.S., Debt and Growth Revisited, VoxEU.org, 11 August 2010.
- Reinhart C.M., Rogoff K.S., Growth in a Time of Debt, “American Economic Review: Papers and Proceedings”, 2010, 100(2), s. 573-578.
- Tax Foundation, State and Local Sales Tax Rates in 2017, January 31, <https://taxfoundation.org/state-and-local-sales-tax-rates-in-2017/> (dostęp 8.03.2017).
- tradingeconomics.com, Indicators. Taxes, [www.tradingeconomics.com](http://www.tradingeconomics.com) (dostęp 18.06.2017).
- Zus.pox.pl, Kwota wolna od podatku w Polsce jest niższa niż w... Tanzanii, 8.04.2014, <http://zus.pox.pl/pit/kwota-wolna-od-podatku-w-polsce-jest-nizsza-niz-w--tanzanii.htm> (dostęp 29.03.2017).